

it heeft Synode van e stem-zitters dat zij in can-tan de meerde ge, vrij tot het e Vrije Univer-sade als onder gautisch

eschied School, nis van Theolo-

Senaat we wel toer de Vrije voort-eruid. open, er ng turs- de Vrije Boven-ang bij nen, en n zien, in haat

raat k.

voor de meenee noemd in mili-tegenen- n ambt- facult- Cura- n open- rtp had: hoogere

is de mensch neer bij mizing- levende, uwen in van de

d ligt in eheid van in deze allerlei rgelisme

a energie onder- deze te

energie-zin, ge niets sane als teel kau- , zonder t kunnen t uit het n opper-hijnselen rligt. tofelijke th stand- e stoffen- der verklaard

van het is op te laar for-anturge-ergie in landeren valentie-stantie- als in energie- en levens- gen der aambe-rgiewet van de en in het , dat de ermogen van men zten der te factor me van th. Deze ch-werk-gerali-

ergiewet veet, de curpro- t best is e. Deze onregel- as men te orde- t geldig rgiewet erwacht op deze voor de woorden er geen

teling in awd, en an deze ofwisse-organen mede in at spee-rgiewet levens- ng der de stof- ze ver-

verschijnselen evenmin als de eerste wet het bestaan van onstoffelijke factoren n. Deze factoren, en evenmin het wezen van het onderzochte object, behoef men echter te kennen om een proces quantitatie van uit een energetisch (thermodynamisch) standpunt te bestudeeren. Bij de gecompliceerdheid der levende stof is dit een groot voordeel.

De energetische bestudering der levensverschijnselen leert dan ook, behalve het verband met de genoemde wetten, nog veel meer.

In de voornaamste plaats leert het energie-wetten kennen, waaraan alleen het levende is onderworpen; uit welke wetten de eigenwettelijkheid, de doelmatigheid en de onderlinge verwantschap van al wat leeft, duidelijk blijkt. Dit wordt door verschillende voorbeelden toegelicht, waarbij tevens de groote praktische beteekenis, die deze onderzoeken vaak bezitten, kan worden aangegeven. Over verschillende deze wetten, o.a. de z.g. oppervlaktewet en die der regulatie der energiewisseling, heeft spreker eigen onderzoekingen verricht, welke worden voortgezet in het laboratorium, dat door medewerking van het Bestuur der Vrije Universiteit ingericht is, en waarin onderzoekingen over de energiewisselingen, zoowel van grotere dieren en den mensch, als ook van de kleinste insecten en uitgesneden en ovedevende organen kunnen worden uitgevoerd.

De energetische beschouwing der levensverschijnselen leert nu, zooals reeds hier in 't kort werd aangegeven, tal van feiten kennen, welke, alders eindigde spreker, goeden moed geven ook het tweede deel onzer taak aan te vangen, n.l. uit de feiten op te klimmen tot de theorie, uit de verschijnselen te trachten iets van het wezen der dingen te leeren kennen. En dat bij deze geestelijke werkzaamheid onze persoonlijke natuur zich niet verloochent en vooral bepaalde grondslagen voor een ieder, bewust of onbewust, vast staan, behoef wel geen betoog.

Maar even zeker is het, dat wie van de wetenschap meer verwacht dan een verzamelen van symbolen, die de ons omgevende werkelijkheid ons opdringt, uit moet gaan van de meening, dat deze buitenwereld bestaat en kenbaar is; dat de dingen werkelijk in onze denkbaren waerheid zijn, en dus stilzwijgend bouwt op het Christelijk geloof, dat de wereld door Wijsheid is gegrond en overal orde, eenheid en wijsheid openbaart.

We hopen zeer, dat deze belangrijke rede spoedig in druk zal verschijnen. Ze behandelde een onderwerp, dat voor onze beschouwing van de levensverschijnselen van hoog belang is, en deed dat op principieele wijze. De goede verwachting die van den heer Buitendijk gekoesterd werd, is door deze rede niet weinig versterkt geworden. Philosophisch goed doordacht, beknopt en zeer volledig, maakte deze rede een uitnemend indruk. We hebben in den heer Buitendijk een man gekregen, die op de hoogte van de nieuwere denkbeelden en theorieën is en die, door eigen studie en waarneming van de verschijnselen, een nieuw licht kan ontsteken op het gebied der biologie. En daaraan hebben we niet het minst met het oog op den strijd voor onze christelijke beginselen, wel dringend behoefte.

Valsche bedoelingen.

Prof. Bouwman meent, dat we hem valsche bedoelingen hebben toegeschreven, toen we tegen legendevorming opkwamen. Reeds het woord legendevorming weerspreekt dit. Een legende vormt zich niet opzettelijk en met een valsche bedoeling, maar onbewust, vaak zelfs volkomen ter goeder trouw.

Zoo twijfelen we geen oogenblik aan de goede trouw van Prof. Bouwman, toen hij voor de Synode in de *Bazuin* beweerde, dat Prof. Bavincq, nog te Kampen hoogleraar zijnde, voor het doctoraat geijverd heeft, hoewel Prof. Bavincq publiek op de Synode ontkende, dit ooit te hebben gedaan. Natuurlijk ging Prof. Bouwman op hooren zeggen af en was het alleen zijn fout, dat hij te lichtgelovig was.

En evenzo staat het ook met zijn tweede bewering. Niet als persoonlijke weergave van Prof. Bavincq's bedoeling, maar als een letterlijk citaat, tusschen aanhalingssteekens, werd meegedeeld, dat Prof. Bavincq verklaard zou hebben dat hij waarschijnlijk wel kon meegaan met de gedachte van Prof. Hoekstra. Gaarne nemen we aan, dat Prof. Bouwman meende dit geloofd te hebben, maar we wisten stellig, dat Prof. Bavincq dit niet gezegd had, en toen we ten overvloede aan hem zelf de vraag voorlegden, of hij dit gezegd had, antwoordde hij, dat hij niet alleen dit niet gezegd had, maar dat dit woord ook zijn bedoeling niet juist weergaf. Ook Prof. Bouwman moet thans zelf erkennen, dat het woord waarschijnlijk te sterk is geweest en vervangt dit door het woord mischieten, wat heel wat anders is. Waar hij voorts zich beroept op het persverslag in de *Rotterdammer*, mogen we wel tot groote voorzichtigheid manen. En Prof. Ridderbos en Prof. Bavincq hebben zich reeds genoodzaakt gezien, publiek allerlei onjuistheden in dit persverslag tegen te spreken, en ook schrijver dezes zijn door dit persverslag woorden in den mond geleerd, die hij nooit gebruikt heeft. Soms werd hem vlak het tegendeel toegeschreven van wat hij gezegd had. Een autoriteit is dit persverslag dus allerminst.

Gaarne laten we hiernode verder deze zaak rusten. Onze bedoeling was alleen om te voorkomen, dat straks de indruk zou gewekt worden bij de Kerken, alsof Prof. Bavincq zich eigenlijk reeds een zou verklaard hebben met het voorstel van Prof. Hoekstra. Nu Prof. Bouwman achteraf erkennen moest, dat dit niet juist is, zijn we tevreden.

DR. H. H. K.

Voor Kootwijk's scholen.

In hartelijken dank ontvangen van N. N. Hilversum / 16; van N. N. postwissel groot / 3; van den heer Joh. Esauwer te Rotterdam

een wissel groot / 2, zijnde / 1 van Mej. de Wed. v. G. en / 1 van den heer T. O. Ds. J. H. HOUTZAGERS, voorzitter.

Uit de Pers.

In de *Groninger Kerkbode* schrijft Ds. Miedema over onze militairen het volgende:

Heel het leven, al de gesprekken staan tegenwoordig direct of indirect onder den invloed van den oorlog. Menige preek wordt gestoefd met oorlogsbeelden.

Gen wonder trouwen, ieder ondervindt dagelijks de gevolgen van den oorlogstoestand. Duurder levensmiddelen. Sommige zelfs niet meer te krijgen.

Oorlogsberichten van het dooden van duizenden, van 't neerwerpen van steden en dorpen, van kerken en andere monumentale gebouwen.

En dan in ons eigen land ons leger op oorlogssterkte. Duizenden gewisselen onderwinds het ongemak en de bittere gevolgen van. Schier geen huis is er, waar niet een man of jongeling is weggeroepen, om zich bij zijn regiment te voegen.

Maar is het voor ons die thuis blieden, een bezwaar, niet minder ongelegenheid brengt het voor hen, die nu als militair Koningin en vaderland moeten dienen.

Ons trof het, toen we in de eerste weken van den Europeeschen oorlog op reis waren, en in den trein zaten met enkele onzer landverdedigers, hoe een dier mannen klaagde. Hij zag dat een stationsbediende niet al te vlug in 't bedienen en niet al te vriendelijk ook was tegen onzen soldaat. Toen slaakte hij de klacht 's, als 's die uniform aan hebt, dan kijken de meeste menschen in met een scheef oog aan. Dat zit er metterdaad nog wel eens bij velen in. Het soldatenvolk wordt nogal eens voor ruw gehouden, waarmee velen liefst niet te nauw in aanraking komen. Het is nog een overblijfsel van den ouden tijd.

Genakkig is dat nu, met den persoonlijke dienstplicht, veel en veel beter geworden.

Toch is 't niet te verwonderen, dat 's in de kasernen anders toegaat als in een dameskostuum. Ja, dat ook menig vader en moeder hun zoon met zorg gaan laten, als hij in die omgeving, waar menschen van zoo verschillende levensking bijeen zijn, moet verkeeren.

Waarlijk, dat hoeft ons niet te verwonderen. Daar is vooral voor hen die geleerd hebben te bidden, met God en Zijn dienst te rekenen, niet veel dat meewerkt. Ons volk is in meerderheid nog wel een godsdienstig volk. Maar onder jonge mannen vooral is 't of velen het zwakheid vinden, er voor uit te komen dat zij nog bidden en ter kerke gaan. Met name ook den vloeker meent, dat hij met vloeken alleen zijn eigen vrijheid handhaaft.

Liederlijke, yulle taal is maar al te veel naar ons Hollandschen volksaard aan de orde van den dag. Kaatspel een zeer gewoon tijdverdrijf. Lijn-trekken 't zich met allerlei middelen aan den dienst te onttrekken, niet zeldzaam.

Voeg daarbij, dat alle controle en toezicht over het geestelijk leven onder jongelieden weg is. Want dat is zoo. Kerkdienst wordt vroeger nog gecompandeerd. En nog is er wel dienst voor 't Kerke-gaan, maar wie er zich aan onttrekken wil, wordt in geen enkel opzicht verplicht. Wie niet er op toe of de jongelieden ter catechisatie gaan? Wie kan nagaan, waar zij in hun vrije tijd zijn? Met wie ze omgaan?

Indedaad 't is niet te verwonderen dat vele ouders niet al te gerust zijn over hun jongens in het soldatenkleed. Daar komt nu vooral nog iets bij. Onze gehele kustlijn en ons grenzen zijn niet wachten bereid. Op eenzame plaatsen, zijnen en bij de reedijkken, ver in Limburg en N.-Brabant, overal ligt onze gewapende macht.

Waar of geen kerken zijn of slechts uren er van verwijderd. Of ook waar alleen een Roomsche bevolking is en dus voor onze menschen van Gereformeerde religie geen gelegenheid is om Gods Woords te hooren of zelfs ook maar eenige gemeenschap te oefenen met geloofsgenooten.

Ja daar komt nog een element bij. Na de eerste dagen van spanning, toen elk oogenblik gevreesd werd, dat ook wij in den oorlog betrokken zouden worden, is nu vrij algemeen de idee onder ons volk, dat wij er wel buiten zullen blijven. Of 't terecht is, dan wel ten onrechte, beoordeelt ik hier nu niet. Maar 't feit van dezen onmekeer in de publieke opinie is niet te loochenen. Die gedachte nu leeft ook onder onze militairen. Dat nu maakt dat te meer hun de dienst gaat vervelen. Vervelen dat is vooral 't wachwoord op die eenzame wachposten, en bij het eindeloose wachtlopen aan de grenzen. En nu weten wij het allen, dat ledigheid is een oorkussen van den duivel. Keden te meer om bewaard te zijn over onze jonge mannen.

Maar, vraag wellicht deze of gene, hebt zij dan een zoo slechte gedachte van onze jongens en jonge mannen? Denk zij dan zoo ontrouw, zoo onoprecht, zoo onstandvastig?

Niet gaarne zouden wij het willen zeggen. Met geen woord hebben wij 't u te kennen gegeven. Wij speken alleen van de gevaren, die dreigen en hen omringen.

Wij hopen en verwachten, dat onze menschen, dragende de teekenen van onze koningin, bovenal den Koning der koningen niet zullen verloochenen. Wij gelooven dat ze met ons de roeping erkennen en aanvaarden. Dat zij een zoutend zout in ons leger moeten zijn. Zij zijn daar in den weg hunner roeping. God heeft ze daar gesteld. Wij wenschen niet te klagen over de positie waarin ze gesteld worden.

Maar, daar zullen toch ook wel zwakke broeders onder zijn. En 't zou groote dwaasheid zijn om 't gevaar gering te schatten.

Nu zijn wij 't waarlijk niet alleen, die dit alles zien. Er is van velerlei zijde van allen gedaan voor de militairen, ook om hen geestelijk en tijdelijk bij te staan.

Wat een reeks vaste en tijdelijke militaire behuizen zijn er niet oppericht. Wat een leetuur is er al niet verspreid. Veldpredikers en hulpveldpredikers zijn uitgezonden. Velerlei comités werken. Wat kwam er al niet een circulaires om hulp en steun te vragen. In Amsterdam, op kleinere plaatsen, op forten. Vooral ook voor N.-Brabant en Limburg. De Jongelingsbonden, de Gereformeerde zoowel als de algemeene Christelijke, trokken zich deze verzorging voor militairen aan.

En nu ook benoemde de Generale Synode een drietal deputaten om de geestelijke en godsdienstige verzorging onzer troepen te behartigen, vooral tot hulp van de kerken in Noord-Brabant en Limburg.

Deze laatste ontvingen bovendien ook de machtiging van de Synode, aan alle kerken een collecte te verzeken om steun te bekomen. En de voorzitter van den Gereformeerden bond, Ds. J. Vonckenberg, tevens deputaat der Synode, reist zoowat het hele land door voor deze zaak.

Misschen zegt zij: waar moeten wij Gereformeerden ons nu aan houden? Aan de plaatselijke comités? of alleen aan de collecte door de Synode uitgeschreven?

Is het niet mogelijk die arbeid te concentreren? Ds. de Boer van Garrelswaer richtte reeds een vraag in 't publiek tot Comités's enz., om dit zoo mogelijk te bewerken. Deze vraag zal zeker wel bij meerdere zijn opgekomen, omdat nu menigere niet recht weet waarheen hij zich moet wenden.

Zijne gerechtigheid — dat geldt ook voor den soldaat.

Laten we in onze gebieden hunner gedurig gedanken. Voort moeten de Kerkeraden, ook zooveel mogelijk de Kerkeraden ter plaatse waar de soldaten zijn gelegerd, op de hoogte brengen met de leden hunner gemeente die daar zijn, opdat deze tenminste trachten opzicht over hen te oefenen.

En verder — maar daarover een volgend maal zoo de Heer wil.

Officieele Berichten.

L. S. Den kerken in Z.-Holland (zuidl. ged.) wordt verzocht de collecten naar art. 19 D. K. O. voortaan te zenden aan Ds. J. F. Jonkers te Schiedam.

Srijen, 10 December 1914. A. MULDER.

Classis Gouda. De Geref. kerk te Haastrecht roept, in gevolge classiaal besluit, de kerken der classis Gouda samen ter gewone vergadering op Dinsdag 2 Februari 1915.

Punten voor het agendum worden vóór Dinsdag 12 Januari e.k. verwacht aan het adres van den eerstondergeteekende:

Namens den Raad der roepende kerk: B. VAN HAALSBEMA, praeses. T. VISTA, scriba.

Haastrecht, 15 Dec.

Kort verslag van de vergadering der cl. Brielle, gehouden 4 Nov. 1914. Op gebruikelijke wijze wordt de vergadering geopend door Ds. Dekker.

Uit de credentiaelen blijkt, dat alle kerken wettig vertegenwoordigd zijn.

Voorzitter is Ds. Dekker, Assessor Ds. van Lummel, Scriba Ds. Esselink.

De notulen worden gelezen en na eene enkele rectificatie gearresteerd.

Door br. P. v. d. Berg wordt verslag uitgebracht van de j.l. gehouden Prov. Synode. Over de missive van de Prov. Synode ontrent Art. 11 en 13 D. K. O. zal in de volgende Vergadering een besluit worden genomen.

De Commissie tot Evangelisatie deelt mede, dat zij de uitgave van „De Wegwijzer" gestaakt heeft, en overweegt om later een voorstel in zake de Evangelisatie ter tafel te brengen. Wordt goedgekeurd.

Met blijdschap en dank wordt vernomen, dat de classis Batendrecht en Rotterdam wederom hulp in den D. d. W. hebben toegezegt, en de hoop geuit, dat ook de classis Schiedam dit weer zal doen.

De vacaturebeurten zijn als volgt: Den Bommel in Dec. event. een D. d. W. uit de cl. Schiedam, in Febr. Ds. Dekker; Brielle in Jan. Ds. Schouten; Tinte in Dec. Ds. Nieberg, in Febr. event. een D. d. W. uit de cl. Schiedam, Hellevoetsluis in Febr. Ds. v. Velsen; N. Helvoet in Jan. Ds. v. Lummel; Stellingdam in Jan. Ds. Esselink; Ouddorp in Jan. event. een D. d. W. uit de cl. Rotterdam; Spijkenisse in Jan. Ds. Mol; Rokkanje in Jan. event. een Ds. d. W. uit de cl. Schiedam, in Febr. Ds. v. Pernis; Melsaant in Dec. Ds. v. Duin, in Febr. event. een D. d. W. uit de cl. Rotterdam.

Besloten wordt de volgende vergadering in Middelharnis te houden.

Na het onderzoek naar Art. 41 gaat de assessor voor in dankzegging en sluit de voorzitter de vergadering.

Op last der classis: G. W. H. ESSELINK, scriba. Stad als H., 10 Nov. '14.

Vergadering der Classis Gorinchem, gehouden Woensdag 11 November.

1. De vergadering wordt geopend door Ds. v. d. Vlies, als consulent van Noordloos. Hijzingen wordt Ps. 105 : 3, gelezen Ps. 46. Hij gaat voor in den gebede.

2. De lastbrieven worden onderzocht. In het Moderamen nemen zitting: Ds. Zwiers, praeses; Ds. v. d. Vlies, assessor en Ds. Los, scriba.

3. De Praeses heet Da. Weener hartelijk welkom. Z. E. w. antwoordt. De assessor feliciteert Ds. Zwiers met zijne roeping naar Paesens en Moddergat en spreekt de blijdschap der Classis uit voor zijn beklank.

4. Notulen worden gelezen en goedgekeurd.

5. De stukken betreffende de roeping en het aannemen van Ds. J. Mulder als herder en leeraar van de Geref. Kerk te Gorinchem worden geapprobeerd. Gorkum wordt gelukgewenscht.

6. Bezwaarschrift van een lid der gemeente tegen zijn kerkeraad wordt tergenomen.

7. Ds. Steinhart geeft schriftelijk mededeeling van zijn ziek herhalende krankheid en verzoekt de voorbode en de hulp der classis voor zijn beproefde gemeente. De scriba zal hem namens de classis beantwoorden.

8. Het rapport van den class. quaestor wordt door eene commissie nagezien en in orde bevonden.

9. De onderscheiden deputaten worden herbenoemd. De ontstane vacatures aangevuld.

10. Een ingekomen schrijven van den kerkeraad van 's Gravenhage wordt voor kennisgeving aangenomen.

11. Een kerk krijgt toestemming om een Dienaar des Woords voor de tweede maal te beropen, gehoord de gegeven toelichting.

12. Aan een kerk wordt geadviseerd, na gegeven toelichting de 2e trap van censuur toe te passen.

13. Een kerk vraagt en ontvangt inlichting inzake het optreden van oefenants.

14. De vacaturebeurten worden aldus geregeld: Meerkerk: Ds. Los, Noordloos D. D. Kapteyn en Mulder; Schoonewoerd Ds. Zwiers.

15. Elke kerk zal zijn Dienaar een Zondag afstaan om Leksmond te helpen.

wel twee ouderlingen tegenwoordig, doch niet in een wettige vergadering afgevaardigd, als gevolg der tijdsomstandigheden, waarom hun evenwel keurstem wordt verleend.

De notulen worden gelezen en goedgekeurd. In het moderamen nemen zitting als praeses Ds. Meynen, als assessor Ds. van Dijk, en als scriba Ds. Jonge, in de plaats van Ds. Warner.

Ds. van Dijk brengt rapport uit van de kerk-visitatie, gehouden te 's Gravenhage, en van de behandeling van het geschil tusschen dien kerkeraad en Ds. V. Met de conclusies van dit rapport gaat de vergadering accoord.

Bij de rondvraag naar het Art. 41 K. O. wordt behandeld de instructie van de kerk van Alblasserdam, welke advies vraagt in de zaak van Papendrecht. Na eene bespreking wordt besloten deze zaak te laten rusten, tot de bezwaarde broeders zelf zich tot de classis hebben gewend.

De instructie van de kerk van Slidrecht, luidende: „De classis Dordrecht stelt aan de Part. Synode van Z.-Holland ten Z. voor, dat deze jaarlijks haar acta, met of zonder rapporten, late drukken en aan elke kerk in haar ressort 2 ex. toezenden", wordt aangenomen met schrapping van de woorden „of zonder".

Door Ds. de Jonge wordt voorgesteld, dat jaarlijks in elke kerk der classis een collecte zal gehouden worden voor de evangelisatie te Papendrecht. Besloten wordt, dat de afgevaardigden dit als verzoek zullen medemen naar hunne kerken.

De classisbeurten worden aldus geregeld: Alblasserdam: D. D. van Dijk en Meulink; 's Gravenhage: D. D. Vogel en de Jonge; N.-Lekkerland: D. D. Vonckenberg en Warner; Antwerpen: de in de vorige vergadering aangewezen.

Ds. Goslings vraagt eene inlichting aangaande het finantieel rapport der Medische zending en oud. Trapman ontrent de regeling der quota voor art. 11 en 13. Besloten wordt, dat door den quaestor op de volgende vergadering een concept-regeling zal worden voorgesteld.

Roepende kerk voor de volgende vergadering is H. L. Ambacht. Na het zingen van Ps. 84 : 6 en dankzegging door Ds. van Dijk, wordt de vergadering gestloten.

Namens de classis A. VAN DIJK, Assessor.

Buitenland.

Frankrijk. Finantieele moeilijkheden voor de Prot. Kerken. Vrouwen die predikanten en burgemeesters vervangen.

Dat de Fransche Protestanten in dezen oorlogstijd moeite hebben om het geld te vinden, dat voor hun kerkelijk leven noodig is, spreekt van zelf, evenals dat men van Engelsche zijde hen daarbij ondersteunt. De predikant C. Merlel'Aulgnie schreef in het laatste van October aan het Engelsch Comité, dat hen steunt, het volgende:

„Onze finantieele positie is nog steeds moeilijk. Wij hebben den laatste termijn van het predikantencontract slechts ten deele kunnen uitkeeren, en wij weten niet of wij daartoe een volgende keer zullen in staat zijn. Ik verma dat gij in Engeland veel hoort van hetgeen de Roomsche priesters en nonnen doen, maar weinig vernemt van den arbeid van Protestantische predikanten. Ik meen in alle bescheidenheid te kunnen zeggen, dat zij zoowel als deze hun plicht doen. Twee vijfdien van hen doen dienst als almoezeniers, of verplegen zieken in de ambulances, of strijden mede als officiers en soldaten.

Reeds hebben een jongeling die opgeleid werd voor de zending en een Theologisch student hun leven voor hun land verloren.

Minstens drie van onze kerken zijn door Duitsche granaten vernield. Rheims, Douai en Maubeuge. De predikant van Rheims moest zijn huis ontvluchten, zondaf dat hij iets behalve alernoodzakelijkste kleedingstukken kon medemen. Hij houdt Godsdiensstoefeningen in de kelders van een groote champagnefirma, en met groote koelbloedigheid blijft hij het overschot van zijn kudde bezoeken, terwijl de bommen in de straten nedervallen. In onderscheidene van onze gemeenten nemen de vrouwen de plaats van hun hare echtgenooten, die naar het front vertrokken zijn om hunne militaire plichten te vervullen.

Mijn eigen nicht heeft den dienst geleid door de gewone prediking te Londen; men kwam samen in de zaal naast de kerk. Op een andere plaats is de vrouw van een predikant, nadat de burgemeester op de vlucht gearaan was op het gerocht van het voortrukken der Duitschers, de burgerlijke zaken gaan behandelen. Eene andere is tot almoezenierster benoemd van de hospitalen der stad. Het spijt mij, dat ik u niet enig bericht kan geven ontrent onze lieve vrienden in België.

Ik ben werkelijk ontrent hen en ontrent het werk aldaar in vreeze. Want de strijd wordt juist langs de lijn van hun zendingsstations, van Verviers en Luik, naar Bergen, door Namen, Charleroi, enz. gevoerd.

Hoe zal het hun gaan als de strijd uit is? Zij ontvingen een groot deel van hun budget uit Duitschland.

De predikant D. Couve dient als ziekenverpleger in een ambulance; de predikant Lortsch van het Britsch en Buitenlandsch Bijbelgenootschap is te Bordeaux; zijn zoon, die voor zending stuudeert, is gewond en krijgsgevangen in Duitschland. Van mijn eigen gemeente zijn zestig leden naar het oorlogsveld vertrokken. Van hen werden er drie gedood, twee gewond en ten minste drie gevangen genomen. Mijn zoon dient bij de artillerie te Verdun. Mocht onze Vader in de hemelen al de onzen in deze gevaarvolle tijden beware".

Duitschland. Brief van een Duitsch Veldprediker.

Hoe een veldprediker der Ev. kerk arbeidt, blijkt uit een brief waaraan wij het volgende ontleenen:

„Onze divisie was aangewezen sanstonds een zware, bloedige taak te vervullen; zij moest deelneemen aan den strijd in de Vogeezen. De Franschen hadden zich in de hooge boschrijke bergen genesteld, en daarbij gebruik gemaakt van hun nauwkeurige terreinkennis, die zij gedurende den langen vreedstijd opdeden, niet het minst door hun verkeer met Franschegezinden.

Bij de zuivering van dit woudgebergte drong onze divisie naar worstelend vooruit; wij hadden dageliks een of twee gevechten. Daarbij kon den troep weinig rust gegund worden; twee uur slaap werd nauwelijks genomen, en het berijden van spij was dikwijls verhinderd doordat men zich moest gereed houden tot, of beginnen moest met het gevecht.

Overwinnend, zij het ook met smartelijke verliezen, drong de divisie tot Fransch grondgebied door. Nu volgden de gevechten bij de Meurthe. De gevaarlijkste tegenstanders vanden wij ook hier in de boschrijke bergen, die door de Franschen tot formeele vestingen waren gemaakt; zij kenden voor hun geschut de ligging en afstand van elke plaats en van elke gewichtige militaire stelling zeer nauwkeurig. Weer moest men worstelen om vooruit te komen! Hoe verwoest was het Fransche landschap! Hoe hebben daar de granaten, Deutsche zoowel als Fransche, hunne trechters in den bodem geboord en als zij in de huizen sloegen, brand en vernieling veroorzaakt! Een arts heeft aldaar bijv. op een boschweg naar de verspreide ledematen achtien Fransche soldaten geleden, die door een enkele houwtiser gedood werden!

In den ontrek van de Meurthe leden ook wij aanzienlijke verliezen. De gezondheids-compagnie kreeg weer zwaar werk te doen. Maar wij bleven ook hier overwinnend.

Een nieuwe opdracht voerde onze divisie verder in een stelling, waarin wij, met andere strijdmachten verbonden, elken vijandelijken opmarsch of doorbreking verhinderen moesten. Daarom blijven de troepen tegenwoordig langer in hunne stellingen, die zij dageliks sterker maken en steeds behagelijker inrichten.

Wanneer de troep meer op dezelfde plaats vertoeft, heeft de veldprediker gelegenheid om meer diensten te organiseren. Wanneer er geen tijd is voor het koken van eten en voor slapen, kunnen er schier geen godsdienstoefeningen gehouden worden. In de eerste veertien dagen heb ik slechts zelden vóórdat het gevecht begon, een kort Christelijk woord kunnen spreken. Ik moest mij in die dagen bepalen tot het bezoeken van gewonden in de verbandplaatsen en daarbij liggende Lazaretten. Daar zoekt men licht- en zwaargewonden, officieren en soldaten, vriend en vijand te behandelen. Eene menigte Fransche gewonden zijn door ons mede verpleegd, en na korten tijd hadden zij alle gegraapt over Deutsche wreedhartigheid vergeten, waarvan men hun de ergste dingen voorgesteld had.

Welke wonden en verwundingen, welke smartelijke tooneelen op zulke verbandplaatsen! Daar is slechts één toelicht — die tot den God der Vaders en Zijn eeuwige armen. Daar lagen zij met verrijzede ledematen of op andere manier zwaar vermist op groene zoden, stroobussen, matrassen, in schuren, huizen, scholen, kerken. Als het de omstandigheden enigzins toelieten, heb ik met de gewonden korte godsdienstoefeningen gehouden, en steeds werd het Woord des Heeren kennelijk bevestigd: „Wie dorst, come tot' Mi en drinke". Wanneer Kerken tot Lazaretten gebruikt werden, speelde daarbij wel een officier zacht op het orgel een koraal.

Doch spoedig vond ik ook midden onder het opmarkeeren en in den strijd gelegenheid voor de niet alleen door mij begeerde „Andachten". Wij hielden en hielden te meest in het vrije veld, in enkele gevallen in bedehuizen. . . .

Op den eenen dag is het mij vergund tot onderscheidene duizenden te spreken, op den anderen tot een enkele compagnie, batterij of kolonne. Wanneer mijn rijkjaar bij de dikwijls verre ritten vermooid wordt, mag ik ook gebruik maken van een wagen. Ik kan mijn arbeid niet tot den Zondag bepalen, elke gelegenheid in de week moet ik aangrijpen. Volgens mijn dagboek heb ik van 16 Aug. tot 28 Oct. 53 godsdienst-oefeningen leiden. Deze diensten bestaan in orkestrale, gebed, Schriftvoors, lied, prediking, gebed, zegen en slovers en durt 30 a 30 minuten. Lazarettoespraken enz. zijn hierbij niet gerekend. Het is dus noodig een lange reeks veldpreken te houden, waar wie lichamelijke gezond is, een goed paartrijdt en vóór alles biddende den strijd, nood en blijdschap der troepen en ook den nood van het volk op het hart draagt, die vindt het een kostelijk werk, dat meer verfrucht dan vermoet. . . .

Volgens mijn ondervinding is het niet noodig, nog vele veldpredikers te zenden. Als het vechten of gedurig voortmarkeeren het houden van godsdienstoefeningen verhindert, kunnen vele veldpredikers daaraan niets veranderen. Van meer gewicht is het, dat de veldprediker de gelegenheid die soms spoedig weer voorbijgaat, weet te gebruiken; dat hij dus den dienst kent. Het gewichtigste is het, dat hij den levenden God en de blijde boodschap des heils in Christus, onzen Verlosser, als getuige kan verkondigen. Gevaar dat de veldprediker bij het zoo dikwijls voorgaand uitgeprekt zal raken, bestaat er niet. Wat in de dagen der Reformatie mogelijk was, wat de predikanten der Huguenoten „in de woestijn" deden, wat mannen als Wesley, Whitefield presterden, wat Spurgeon niet alleen zich zelf, maar ook zijn leerlingen oplegde, moet ook de bescheiden veldprediker kunnen doen; namelijk, dageliks het Woord Gods verkondigen. Wie biddend zijn Bijbel leest, vindt zooveel krachtige en kostelijke teksten, dat hij nooit verlegen behoefte te staan".

Voorts getuigt de briefschrijver, dat zijn geloof gesteerd werd, daar hij bemerkte dat de soldaten ontvankelijk zich betoonde voor de Goddelijke waarheid. Het is wel te vreezen, dat niet alle indrukken die men in dezen tijd krijgt, zullen blijfven. Maar de voorzichtige ooggetuigen van den strijd zeggen, dat een te voren nooit gekende honger naar God en naar den vrede Gods in het Duitsche leger gevonden wordt.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

KERSTZANGEN.

UIT OUDER DAGEN.

I.